

SIMON ATTILA

Magyarország felbomlása és a trianoni békeszerződés a magyar és szlovák kollektív emlékezetben 1918–2010

(A szlovák–magyar történész-vegyesbizottság idei éves konferenciája. Érsekújvár, 2010. június 24–25.)

A kétoldalú magyar–szlovák kapcsolatokat sújtó viszályoktól és feszültségektől terhelt időszakot követően rendezte meg a szlovák–magyar történész-vegyesbizottság idei éves konferenciáját, amelynek témáját Trianon, a történeti Magyarország szétesése és a trianoni békeszerződés adta. Ennek fényében akár egy parázs vitától terhelt, a kemény szakmai vitákat sem nélkülöző rendezvényt is lehetett volna várni, ám nem ez következett be, a konferenciát a konstruktív párbeszéd, sőt olykor a túlzott udvariasság jellemezte, s talán egy-egy élesebb vita nem vált volna kárára. Ebben kétségteljesen nagy szerepe volt annak is, hogy a konferencia szakmai programjáért felelős fiatal szlovák történész, Miroslav Michela szándékai szerint a rendezvényen elhangzó előadások a hagyományos politikatörténeti megközelítések helyett szinte kivétel nélkül a trianoni döntés recepciójával, a magyar és a szlovák kollektív emlékezetben való visszatükröződéssel foglalkoztak.

Mivel az előre meghirdetett programban feltüntetett Bohumila Ferenčuchová nem tudott részt venni a rendezvényen, csupán egyetlen nyitó előadás hangzott el. Ezt a ROMSICS IGNÁC tartotta, aki Trianonnak a magyar politikai gondolkodásban betöltött szerepéről referált. A neves budapesti történész előadásából jól kirajzolódtak azok a különbségek, amelyek a trianoni békeszerződésnek a magyarországi közbeszédben való helyét jellemezték.

A konferencia első délelőttiének három előadását a téma lokális megközelítése kötötte össze. Az ELTE történésze, ABLONCZY BALÁZS a Trianon utáni menekültszervezetek rítusait és sajátosságait vizsgálta, miközben példáit elsősorban a szepességi és a selmecebányai menekülteket tömörítő szervezetekből vette. A fiatal szlovák kolléga, LUCIA SEGLÓVÁ a szlovák nemzeti mozgalom centrumának számító Turócszentmártonnal kapcsolatos kutatásaival próbálta megismertetni a résztvevőket, ez azonban nem sikerült teljes mértékben. PETER MACHO, az SZTA Történettudományi Intézetének munkatársa a trianoni békekötés emblematisz magyar alakjának, Apponyi Albertnek a korabeli szlovák lapokban fellelhető ábrázolásait próbálta összegyűjteni. Az előadása során kifejtett tapasztalatai azonban azt jelzik, hogy a korabeli szlovák sajtó meglehetősen keveset foglalkozott Trianon kérdésével, így Apponyinak is csak kevés teret szentelt.

A délutáni előadásokat a szintén a pozsonyi Történettudományi Intézetben dolgozó VÖRÖS LÁSZLÓNAK a magyar és a szlovák történetírás Trianon-képéről tartott előadása vezette fel. Noha az időhiány miatt a szlovák historiográfia csupán kevés helyet kapott előadásában, az azonban mégis kiderült, hogy az a magyar történetíráshoz képest meglehetősen homogén és az évtizedek során szinte alig változó képet őriz Trianonnal kapcsolatban.

A következő két előadás több szempontból is kilógott a sorból. Egyrészt azért, mivel mindkettőnek két-két előadója volt (az egyiknek ANDREJ FINDOR és MIROSLAV MICHELA, a másiknak DAGMAR KUSÁ és MIROSLAV MICHELA), másrészt mivel nem is hagyományos előadásokról volt szó, hanem inkább problémafelvető diskurzusokról, amelyekben a téma módszertani megközelítése dominált. A konferencia első napjának záró blokkja a történelem-vegyesbizottság mellett működő tanári tagozat szervezésében arról szólt, hogyan lehet Trianont tanítani. Ennek keretén belül JAKAB GYÖRGY budapesti tanár a magyarországi történelem-tankönyvek didaktikai fejlődéséről, a Komenský Egyetem docense, VILIAM KRATOCHVÍL pedig a módszertan új útjairól adott elő. S hogy a tanári tagozat nem csupán az elmélettel foglalkozik, azt a Selye János egyetem oktatója, VAJDA BARNABÁS bizonyította, aki azt az oktatási modult mutatta be, amely teljesen új alapokra helyezné Trianon oktatását is.

A konferencia második napját az ELTE oktatójának, ZEIDLER MIKLÓSNAK az előadása nyitotta, aki a magyarországi revíziós szobrok történetét és szimbolikáját vázolta fel. Szó szerint vitára gerjesztő volt KOVÁCS ÉVA előadása, aki Trianont mint „nemzeti konténert” határozta meg, vagyis azt jelezte, hogy a Trianon-diskurzus legnagyobb problémája éppen az, hogy nem magáról a trianoni békeszerződésről folyik, hanem minden más egyébről. A konferencia egyetlen szlovákiai magyar témáját SIMON ATTILA, a Fórum Intézet munkatársa és a Selye János Egyetem tanszékvezetője hozta, aki azt vázolta fel a hallgatóságnak, hogyan vélekedett Csehszlovákia megalakulásáról és Trianonról a két háború közötti kormánypárti aktivista magyar politika.

Rendkívül érdekes volt FEISCHMIDT MARGIT kulturális antropológus előadása, aki a mai magyar szélsőjobb és Trianon viszonyát, illetve az ún. nemzeti rock ebben játszott szerepét vizsgálta, s kitért arra is, hogy a revíziós jelszavak és jelképek mögött nem feltétlenül vannak tényleges revíziós szándékok. A komáromi egyetem dékánjának, SZARKA LÁSZLÓNAK az előadása a memoárirodalom Trianon-képét tárgyalta, pontosabban azt, hogyan látták a történeti Magyarország szétesésében játszott szerepüket olyan politikusok, mint Apponyi Albert, Jászi Oszkár vagy Károlyi Mihály. Szintén az irodalom, de nem a memoárok, hanem a szépirodalom volt a témája a pozsonyi egyetem professzora, ROMAN HOLEC előadásának, aki a húszas évek szlovák szépirodalmi alkotásaiban fellelhető Trianon-ábrázolásokat vázolta fel.

Egy tudományos konferencia sava-borsát általában nem maguk az előadások, hanem az azokat követő, azokat színesítő vita szokta adni, s így volt ez ezúttal is. Ebben nem csupán az egyes előadásokhoz, de a konferencia egészét illetően is számos értékes hozzászólás hangzott el. Többek között az is, hogy kicsit egyoldalú volt a diskurzus, hiszen míg Trianon magyar traumáját alaposan kivesézték, arról, hogy miért jelent traumát a szlovákoknak Trianon, kevés szó esett, és a szlovák résztvevők sem igyekeztek ezt megvilágítani. Mint ahogy magyar oldalról az is elhangzott, hogy ugyan fontos Trianon emlékezetét és recepcióját vizsgálni, ám a két oldal történetírása között még Trianon alapkérdéseiben sincs összhang, s ameddig ez nem születik meg, addig bizony az államhatárok kérdését és más alapproblémákat sem lehet félretenni, s a szlovák történetírásnak ehhez is határozottabban hozzá kellene szólnia.

A konferencia a szlovák–magyar történelem-vegyesbizottság szervezésében zajlott, s a rendezvény keretén belül a vegyes bizottság ülésére is sor került. Éppen ezért az a vegyes bizottság felelőssége is, hogy egy ilyen fontos konferencián, amely szinkrontolmácsolással zajlik, megfelelő szintű tolmácsokat biztosítson. Ez ugyanis alapfeltétele annak, hogy bármilyen konferencia ne csupán egyoldalú monológok, hanem konstruktív párbeszéd helyszíne legyen.